

Sygn. akt V ACa 721/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Janusz Kiercz (spr.)
Sędziowie:	SA Grzegorz Stojek SA Tomasz Pidzik
Protokolant:	Diana Starzyk

po rozpoznaniu w dniu 2 czerwca 2017 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa W. G.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...)

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 29 czerwca 2016r., sygn. akt I C 235/14,

1. oddala apelację;

2. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gliwicach – adwokatowi A. P. kwotę 295,20 (dwieście dziewięćdziesiąt pięć 20/100) złotych, w tym kwotę 55,20 złotych podatku od towarów i usług, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Tomasz Pidzik	SSA Janusz Kiercz	SSA Grzegorz Stojek
-------------------	-------------------	---------------------

Sygn. akt V ACa 721/16

UZASADNIENIE

Powód W. G. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Skarbu Państwa (Dyrektora Aresztu Śledczego w(...)) kwoty 150 000 złotych wraz z odsetkami i kosztami procesu tytułem odszkodowania za niezapewnienie mu w warunkach izolacji więziennej humanitarnych warunków odbywania kary (tj. niezapewnienia mu prawidłowej diety trzustkowej beztłuszczowej i odpowiednich leków co narażało go na dolegliwości bólowe i pogorszyło stan zdrowia).

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa. Podniósł, że powód nie udowodnił by zachodziły przesłanki dochodzenia odszkodowania z racji tzw. deliktu władzy publicznej (art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 445 k.c.) oraz by naruszone były dobra osobiste powoda (zdrowie i życie) uzasadniające zasądzenie zadośćuczynienia.

Wyrokiem z dnia 29 czerwca 2016 roku Sąd Okręgowy w Gliwicach zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3000 złotych wraz z odsetkami ustawowymi, zaś w pozostałej części powództwo oddalił i nie obciążył stron nieuiszczonymi kosztami postępowania.

Ustalił Sąd Okręgowy, co następuje:

Powód przebył w 2002 r. dwukrotnie ostre zapalenie trzustki; w latach 2002 – 2014 rozpoznawano u niego wielokrotnie przewlekłe zapalenie trzustki; był hospitalizowany.

Powód przebywał w Areszcie Śledczym w (...) w okresach od 5 lutego do 27 marca 2013r. oraz od 7 sierpnia 2013 r. do 3 marca 2014 roku.

Powód był pacjentem ambulatorium w AŚ w (...). Wiodącym schorzeniem było zapalenie trzustki. W karcie pacjenta powoda od 5 lutego 2013 roku do dnia opuszczenia zakładu karnego przez powoda są trzy wpisy z powodu dolegliwości bólowych brzucha; połowa wpisów dotyczy schorzeń i dolegliwości bólowych kręgosłupa i przepisywania leków przeciwbólowych.

W dniu 15.02.2013r. zalecono przyjmowanie leku Lipancrea w dawkach 16000-32000-16000 – jedna rano, dwie po południu, jedna na noc. Okresowo przepisywano powodowi także leki przeciwbólowe, nadal lek Lipancrea w dawkach jak poprzednio lub lek neopankreatyna (zlecona zamiast Lepadpancrea w dniu 2 grudnia 2013 roku).

Po przyjęciu do AŚ w (...) wykonano badanie krwi i moczu. Dla powoda jako osoby ze stwierdzonym przewlekłym zapaleniem trzustki utrzymano dietę typu L, tzn. lekkostrawną, stosowaną w poprzedniej jednostce penitencjarnej, z której powód został przetransportowany. O powyższym zdecydował lekarz.

Dieta L – lekkostrawna z założenia ogranicza tłuszcze i ostre przyprawy, (pieprz, musztardę, chrzan, maggi), mięsa pieczone i smażone; winna zawierać 2000-2500 kalorii, maksymalnie 3000kal, powinna być lekkostrawna, wysokokaloryczna; zaleca się spożywanie posiłków regularnie, 5-6 razy dziennie; powinna zawierać 50% węglowodanów, 30% białka, 20% tłuszczu lub nie więcej niż 50g tłuszczu na dobę. Posiłki powinny być spożywane do 5-6 razy dziennie o jednakowej kaloryczności. W przypadku powoda – z uwagi na jego masę ciała – 5 razy dziennie.

Posiłki – śniadanie, obiad i kolacja - jakie otrzymywał powód w większości odpowiadały kryteriom żywieniowym w przewlekłym zapaleniem trzustki, gdzie kaloryczność i proporcje węglowodanów do białek i tłuszczu były zachowane. Zdarzały się jadłospisyienne, gdzie kaloryczność 2500-3000 była zachowana, ale zwiększony był udział procentowy oraz ilość w gramach tłuszczu. Dotyczy to jadłospisów z okresie końca stycznia 2014, lutego 2014. Wartości były czasem o 50% większe niż wynika to z zaleceń dietetycznych.

Występujące w diecie powoda nieznaczne przekroczenia procentowego składu tłuszczu mogły powodować dolegliwości bólowe nadbrzusza. Powód pobierał niesterydowe leki przeciwzapalne, które także mogły powodować dolegliwości bólowe w nadbrzuszu. Nie można określić, kiedy dolegliwości bólowe powoda były wynikiem przekroczenia zalecanej ilości tłuszczu w diecie, a kiedy zażywaniem leków przeciwzapalnych.

W dniu 24 grudnia 2013r. powód zgłosił się do ambulatorium po polprazol, no-spę i ketonal. W okresie od 31 grudnia 2013r. do 8 stycznia 2014 roku powód nie otrzymał leku Lipancrea. Powód miał wizyty w ambulatorium w dniach

3, 7, 9 stycznia 2014 roku. W badaniu fizykalnym w dniu 7 stycznia 2014r. nie odnotowano odchyłeń od stanu prawidłowego; brak zapisu, aby powód zgłaszał dolegliwości bólowe.

Lek Lipancrea zawiera enzymy trawienne i poprawia trawienie. Leku tego zabrakło w AŚ w (...); zwracano się do apteki centralnej przy AŚ w (...) o lek, ale z powodu trwającego przetargu, nie zakupiono go od razu. Przerwa w podawaniu leku powodowi trwała osiem dni. Kilkundniowa przerwa w przyjmowaniu ww. leku nie ma żadnego wpływu na przebieg choroby. Terapia enzymami trzustkowymi jest terapią pomocniczą.

Kiedy powód nie otrzymał ww. leku, rozpoczął w dniu 3 stycznia 2014r. głodówkę. Dyrektor AŚ wezwał go na wyjaśnienia. Kiedy dowiedział się o przyczynach głodówki, skonsultował z lekarzem i wychowawcami przypadek powoda, przyczyny niepodania leku i stosowaną dietę. Uznano, że głodówka jest świadomym działaniem powodującym uszczerbek dla zdrowia i że istnieją podstawy do ukarania powoda dyscyplinarną karą nagany, gdyż zgodnie z art. 116a kkw skazanemu nie wolno odmawiać przyjmowania posiłków.

Głodówka i jednocześnie palenie papierosów przyczynia się do zaostrzenia objawów choroby. W przypadku PZT zarówno spożywanie posiłków, jak i zaprzestanie mogą spowodować dolegliwości bólowe.

W trakcie rozmowy z Dyrektorem AŚ powód zwrócił mu uwagę na to, że ma problemy, że nie może jeść posiłków wydawanych w tej diecie, bo ma jeszcze większe problemy.

W Areszcie Śledczym w (...) powód przebywał do 3 marca 2014 roku. Do 25 marca 2014 roku był osadzony w innych jednostkach. W dniu 17 lipca 2015r. powód zgłosił się do ambulatorium w AŚ w (...) z powodu utrzymującego się od 3 dni nawrotu typowych dolegliwości w nadbrzuszu w związku z przewlekłym zapaleniem trzustki. Zalecono dalsze leczenie w szpitalu. Pacjent oświadczył, że odmawia leczenia w AŚ w (...) z powodów osobistych i że chce wrócić do AŚ w (...). Zapisano, że pacjent odmawia leczenia w Szpitalu więziennym, zaproponowano mu dietę minimalną (tylko picie), no-spę i ketonal) oraz i zalecono w razie zmiany decyzji o hospitalizacji przewiezienie do szpitala (k. 234). W toku niniejszej sprawy powód uzasadnił, że odmówił, gdyż miał być zwolniony 20 września 2015r. i chciał iść do szpitala na wolności.

Powód przebywa na wolności od 20 września 2015 roku.

W warunkach wolnościowych od 2002 roku i nadal pozostaje pod opieką (...) – Przychodni (...) w Ś..

Analiza stanu zdrowia powoda dokonana na podstawie dokumentacji medycznej wskazuje, że cały czas podwyższone są poziomy amylazy i lipazy w surowicy – także w okresie przebywania na wolności i stosowania diety.

Powód pali papierosy. Palenie papierosów jest przeciwwskazane w przewlekłym zapaleniu trzustki. Palenie przyspiesza postęp PZT i zwiększa ryzyko rozwoju raka trzustki.

Głodówka z paleniem papierosów przyczynia się do zaostrzenia objawów choroby.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powód dochodził ochrony dóbr osobistych – zdrowia, podnosząc że pozwany nie zapewnił mu prawidłowej dla jego stanu zdrowia ścisłej diety trzustkowej beztłuszczowej, co narażało go na dolegliwości bólowe i pogarszało stan zdrowia. Ponadto zarzucił niezapewnienie mu leków w okresie od 31.12.2013 do 8.01.2014r. i zmuszenie do głodówki oraz celowo umyślne narażanie powoda na dalszą utratę zdrowia i zagrożenie życia. Z tego tytułu domagał się zadośćuczynienia pieniężnego w kwocie 150 000 złotych.

Powództwem został objęty okres od 5 lutego do 27 marca 2013r. (50 dni) oraz od 7 sierpnia 2013 r. do 3 marca 2014 roku (8 miesięcy). Od chwili przyjęcia pozwany miał świadomość, że powód choruje na przewlekłe zapalenie trzustki.

W ocenie Sądu powodowi zapewniono prawidłową opiekę lekarską w ambulatorium aresztu śledczego. Przy przyjęciu została zbadany. Lekarz zalecił stosowną dla chorego dietę lekkostrawną. Powód miał wizyty u lekarza w razie

potrzeby, przepisano mu stosowne do choroby leki, otrzymywał leki przeciwbólowe (kiedy zgłaszał bóle kręgosłupa) lub leki rozkurczowe (no-spa). Zlecono odpowiednie badania laboratoryjne. Nigdy nie odmówiono powodowi wizyty u lekarza, stosowano prawidłowy do danej jednostki chorobowej sposób leczenia. Zarzuty powoda o nieprawidłowości leczenia nie potwierdziły się. Stan zdrowia powoda nie uległ pogorszeniu na skutek postępowania leczniczego wprowadzonego w Areszcie Śledczym w (...).

Pozwany nie zaprzeczył, że w okresie od 31.12.2013 do 8.01.2014r. powód nie otrzymywał leku Lipancrea, jednakże faktu tego nie sposób potraktować jako zmuszenie powoda do głodówki oraz celowo umyślne narażanie powoda na dalszą utratę zdrowia i zagrożenie życia. Należy podkreślić, że przerwa w podawaniu leku powodowi trwała osiem dni i nie miała żadnego wpływu na przebieg choroby. Powód miał w tym czasie wizyty w ambulatorium: w dniach 3, 7, 9 stycznia 2014 roku – monitorowano zatem jego stan zdrowia i nie zauważono pogorszenia się czy zwiększenia dolegliwości bólowych. W badaniu fizykalnym w dniu 7 stycznia 2014r. nie odnotowano odchyłeń od stanu prawidłowego; brak zapisu, aby powód zgłaszał dolegliwości bólowe. Powód nie wykazał zatem, aby przerwa w podaniu leku wpłynęła na pogorszenie się jego stanu zdrowia. Także z opinii biegłego z zakresu chorób wewnętrznych i gastroenterologii jasno wynika, że brak przyjmowania przez powoda ww. leku przez okres 8 dni nie wpłynął na jego stan zdrowia. W tym zakresie powództwo nie zostało zatem wykazane i zasądzenie zadośćuczynienia nie było zasadne.

Zasadnym okazał się natomiast zarzut co do nieprawidłowej diety zastosowanej przez AŚ w (...). Okoliczność, że działanie pozwanego nie było w tym wypadku działaniem celowym skierowanym na naruszenie dóbr osobistych powoda, nie ma znaczenia dla zasady odpowiedzialności, albowiem Państwo ma obowiązek zapewnienia odpowiednich warunków pobytu w jednostkach penitencjarnych i jest to jedno z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego. Lekarz zalecił dietę lekkostrawną i taką też wprowadzono dla powoda, ale w rzeczywistości posiłki wydawane dla powoda i sposób ich wydawania nie był odpowiedni dla osoby z przewlekłym zapaleniem trzustki. Przede wszystkim liczba posiłków powinna wynosić pięć, a powód otrzymywał trzy. Pozwany nie może sugerować, że powód mógł sobie sam dzielić te posiłki na mniejsze porcje. Powód nie jest specjalistą ds. żywienia ani dietetykiem, nie musiał wiedzieć jak dzielić porcje, albo spożywać obiadu na dwie raty, drugą porcję zimną. W posiłkach dla powoda zdarzały się także zawyżone ilości tłuszczu (procentowo lub gramowo). To mogło powodować dolegliwości bólowe i problemy gastryczne. Co prawda, w przypadku powoda nie da się ściśle określić, które z bólów w nadbrzuszu były spowodowane zażywaniem leków przeciwbólowych a które nadmiarem tłuszczu w posiłku, ale powód czuł dyskomfort po spożyciu niektórych tłustszych potraw, które otrzymywał i tu Sąd dał mu wiarę. Czuł się gorzej i zgłosił to między innymi Dyrektorowi AŚ w czasie rozmowy przy okazji głodówki, której się poddał. Zgłosił mu wówczas, że ma problemy, że nie może jeść posiłków wydawanych w tej diecie, bo ma jeszcze większe problemy. Dyrektor skonsultował co prawda przypadek powoda z wychowawcami i lekarzem, ale nie wprowadzono żadnej zmiany w diecie powoda. Powyższe uzasadnia przyznanie zadośćuczynienia.

Jednakowoż, żądane przez powoda zadośćuczynienie jest oczywiście wygórowane. Zauważyć bowiem należy, że w dużym stopniu powód sam przyczyniał się do dolegliwości bólowych paląc papierosy – mimo iż zdawał sobie sprawę, że nie jest to wskazane. Ponadto okres przebywania w AŚ w (...), (a zatem także czas w jakim miał stosowaną tam dietę), był stosunkowo krótki – zwłaszcza biorąc pod uwagę, że chorobę stwierdzono u niego już w 2002 roku. Ponadto w dziennych jadłospisach podczas pobytu w AS w (...) tylko czasem przekraczano zalecany procent tłuszczów. Zakres naruszeń jest więc niewielki (zwłaszcza biorąc pod uwagę zapewnienie powodowi opieki medycznej), oraz brak podstaw do uznania, by poza okresowymi dolegliwościami wpłynęło to na pogorszenie stanu zdrowia powoda (w szczególności fakt aktualnej diety nie wpłynął na poprawę wskaźników badań wątrobowych). Wysokość zadośćuczynienia powinna być ustalana przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, w tym rodzaju naruszonego dobra, intensywności naruszeń, pobudek działania sprawcy naruszenia, rozmiaru doznanej krzywdy. Zadośćuczynienie powinno być utrzymane w rozsądnych granicach i nie powinno prowadzić do nieuzasadnionego wzbogacenia pokrzywdzonego. W ocenie Sądu kwotą adekwatną do doznanej z tego powodu przez powoda krzywdy jest kwota 3 000 złotych.

O odsetkach orzeczono zgodnie z żądaniem od daty wydania wyroku (art. 481 k.c.).

W pozostałym zakresie powództwo oddalono.

O kosztach orzeczono na zasadzie art. 102 k.p.c., biorąc pod uwagę sytuację majątkową powoda oraz fakt, że pozwana uległa jedynie w niewielkim zakresie.

W apelacji pozwany wniósł o zmianę wyroku – w zaskarżonej części – i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego.

Zarzucił skarżący naruszenie przepisów prawa procesowego mające istotny wpływ na wynik postępowania – a to:

- art. 233 § 1 k.p.c. polegające na dokonaniu oceny całokształtu materiału dowodowego w sposób dowolny przez przyjęcie niepoprawnych logicznie i niezgodnych z doświadczeniem życiowym wniosków w oparciu o środki dowodowe w postaci m.in. opinii biegłego i zeznań świadków, a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na ustaleniu, że powodowi nie zapewniono prawidłowej diety, co wywołało u niego dolegliwości bólowe i pogorszenie stanu zdrowia, podczas gdy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie w żaden sposób nie wynika powyższy wniosek, a wręcz przeciwnie oczywistym wydaje się być fakt iż jakiegokolwiek dolegliwości zdrowotne powoda wynikały z jego własnego naganego postępowania tj. palenia papierosów czy stosowania głodówki.

- art. 102 k.p.c. w zw. z art. 98 k.p.c. i art. 108 u.k.s.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powód jako strona przegrywająca proces w zdecydowanie przeważającej części nie jest obowiązany do zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego ponieważ jego sytuacja mieści się w określonym w tym przepisie wypadku szczególnie uzasadnionym.

Nadto zarzucił skarżący:

- naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c., 417 k.c. 361 k.c. oraz 363 k.c. oraz art. 109 k.k.w przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu że na podstawie ustalonego w tej sprawie stanu faktycznego można stwierdzić jakiegokolwiek bezprawne zachowanie pozwanego oraz jakiegokolwiek naruszenie dóbr osobistych powoda a tym samym możliwe jest stwierdzenie zaistnienia wszystkich przesłanek odpowiedzialności pozwanego w stosunku do powoda z tytułu zadośćuczynienia.

- art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że ustalony w sprawie stan faktyczny daje jakiegokolwiek podstawy do sięgania po najdalej idący środek ochrony dóbr osobistych a mianowicie zadośćuczynienie pieniężne

- art. 448 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie tj. przyjęcie iż należne powodowi zadośćuczynienie winno wynosić 3000 złotych podczas gdy z okoliczności przedmiotowej sprawy wynika, iż nie zaszły przesłanki do jego przyznania a z pewnością nie powinno ono wyrażać się w zasądzonej kwocie, która jest sumą wygórowaną.

- art. 5 k.c. przez niezastosowanie i przyjęcie że żądanie oczywiście nadmiernego zadośćuczynienia przez osobę pozbawioną wolności w związku z naruszeniem dóbr osobistych nie stanowi nadużycia prawa podmiotowego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd I instancji są prawidłowe i znajdują uzasadnienie w zgromadzonym materiale dowodowym.

Zaoferowane przez strony dowody zostały ocenione przez ten Sąd w granicach zakreślonych przepisem art. 233 § 1 k.p.c.

W szczególności prawidłowo ustalił Sąd I instancji, że pozwany miał pełną świadomość, że powód choruje na przewlekłe zapalenie trzustki i wymaga stosownej diety beztłuszczowej – lekkostrawnej.

Za bezsporną należało uznać okoliczność, że pozwany nie zapewniał powodowi okresowo stosownej diety i przysługującej mu ilości posiłków.

Tym samym musiał pozwany mieć świadomość, że brak odpowiedniej diety może powodować u powoda wzrost dolegliwości bólowych i konieczność hospitalizacji.

Podnieść należało, że Sąd I instancji zwrócił uwagę na okoliczność, że powód palił papierosy – co także przyczyniało się do dolegliwości bólowych, ale takie ustalenia nie zmieniają faktu, że pozwany nie zapewnił powodowi humanitarnego odbywania kary i świadomie nie stosował się do zaleceń lekarza więziennego.

W efekcie prawidłowo przyjął Sąd I instancji, że działania pozwanego naruszały dobro osobiste w tym zakresie.

Okoliczność, że powód także swoim działaniem przyczynił się do powstania dolegliwości bólowych może mieć wpływ na wysokość przyznanego zadośćuczynienia i nie znosi bezprawnego działania pozwanego.

Faktem jest, że pozwany nie działał celowo, (by ewentualnie naruszyć dobra osobiste powoda), ale podkreślić należało, że Państwo ma obowiązek zapewnienia osobie skazanej odpowiednich warunków pobytu w jednostce penitencjarnej (powinność demokratycznego państwa prawnego).

Tej powinności Państwa pozwany nie zapewnił i dlatego prawidłowo przyjął Sąd I instancji, że tym samym zostało naruszone dobro osobiste powoda tj. zdrowie.

Tym samym chybione są zarzuty pozwanego dotyczące naruszenia przez Sąd I instancji przepisów prawa materialnego.

Okoliczności związane z nagannym zachowaniem się powoda (palenie papierosów) miały natomiast wpływ na wysokość zasądanego zadośćuczynienia – i tę okoliczność uwzględnił Sąd I instancji przyznając powodowi zadośćuczynienie jedynie w wysokości 3000 złotych.

Zważyć należało, że w okolicznościach niniejszej sprawy zasądzone świadczenie nie może uchodzić za rażąco wysokie (a tylko w takiej sytuacji Sąd II instancji może korygować wysokość zadośćuczynienia).

Nie sposób także podzielić zarzutu skarżącego, że działanie powoda dotyczące żądania zadośćuczynienia – w sytuacji odbywania kary pozbawienia wolności – stanowiła nadużycie prawa podmiotowego.

Argumentacja skarżącego, że wypłata zadośćuczynienia osobie skazanej narusza elementarne poczucie sprawiedliwości i uszczupla majątek Skarbu Państwa (oraz środki przeznaczone na utrzymanie zakładów penitencjarnych) nie zmienia faktu, że to reprezentant Państwa naruszył prawo i musi liczyć się z konsekwencjami bezprawnego działania (w tym sankcjami finansowymi).

Z powyższych względów apelacja nie mogła odnieść zamierzonego celu i jako bezzasadna podlegała oddaleniu – na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu orzeczono na podstawie §8 punkt 26 i § 10 ust. 1 punkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu – w zw. z art. 98 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c.

SSA Tomasz Pidzik	SSA Janusz Kiercz	SSA Grzegorz Stojek
-------------------	-------------------	---------------------